

Hermogens, Kratils, Sōkrats

[383a] Hermogens – Kratil, vai tu gribi iesaistīt mūsu sarunā arī Sōkratu?

Kratils – Ja tev tā tīk.

Hermogens – Sōkrat, Kratils man te apgalvo, ka it visam esošajam ir radies nosaukuma pareizums no dabas un ka nevis tas ir nosaukums, ar kuru sauc, kā daži vienojušies saukt, izrunādami ar daļu savas balss, bet, ka visiem ir radies kāds nosaukumu [383b] pareizums – tāds pats gan hellēņiem, gan barbariem. Tad nu es viņam jautāju, vai viņa nosaukums patiešām ir Kratils vai arī nav. Viņš piebalso, ka ir. *Un kā Sōkratam?* es pajautāju. *Sōkrats*, viņš teica. *Vai tad arī visiem pārējiem cilvēkiem nav katram viņa nosaukums tas, ar kuru vien nosaukumu katru saucam?* – *Tev nu gan*, viņš teica, *nosaukums nav Hermogens, pat ne tad, ja visi cilvēki tā sauc.* Un, kad es viņam jautāju un no sirds cenšos saprast, ko viņš vispār [384a] saka, viņš neko nepaskaidro, bet vēl pazobojas par mani, izlikdamies, ka pats pie sevis kaut ko apdomā, it kā būdams par to zinošs, un, ja viņš gribētu skaidri to pateikt, tad liktu arī man tam piebalsot un teikt to, ko vien viņš saka. Ja nu tu kā spēj apskaidrot Kratila mīklainumu, es ar patiku klausītos. Drīzāk gan es ar vēl lielāku patiku uzklāusītu, kā, tavuprāt, ir ar nosaukumu pareizumu, ja vien tu esi ar mieru.

Sōkrats – Ai, Hermogen, Hiponīka dēls, ir sens sakāmvārds, ka [384b] skaistais ir grūts, kad tas jāapgūst. Turklāt nosaukumu zinība nav nekāda nieka lieta. Ja vien es jau būtu noklausījies Prodika piecdesmit drakhmu vērtu priekšnesumu, kura noklausītāji, kā viņš apgalvo, kļūst izglītoti šajā jomā, tad nebūtu nekādu šķēršļu, lai arī tu tagad uzzinātu patiesību par nosaukumu pareizumu. Taču es neesmu to noklausījies, [384c] bet tikai vienas drakhmas vērtu. Tad nu es nezinu, kā patiesībā ir ar šādām lietām. Tomēr esmu gatavs meklēt kopā ar tevi un Kratilu. Man ir aizdomas, ka viņa apgalvojums, ka tavš nosaukums patiesībā nav Hermogens, ir joks. Viņš droši vien uzskata, ka tev, dzenoties iegūt naudu, katru reizi iziet greizi. Bet, kā jau es tikko kā teicu, tādas lietas uzzināt ir grūti, taču mums, izstādot tās kopīgai apspriešanai, vajag lūkoties, vai ir tā, kā saki tu, vai arī ir tā, kā saka Kratils.

Hermogens – Vismaz es, Sōkrat, gana bieži būdams sarunājies ar viņu, kā arī ar daudziem citiem, nespēju tikt pārliecināts, [384d] ka ir kāds cits nosaukumu pareizums kā vienošanās un noruna. Man šķiet, ka tas nosaukums, kuru kāds ir licis kaut kam, arī ir pareizais, savukārt, ja to pārliktu ar citu, bet ar iepriekšējo vairs nesauktu, tad pēdējais

būtu ne mazāk pareizs par pirmītējo, gluži tāpat, kā mēs tos pārlietam mājvergiem, un pārliktais ir ne mazāk pareizs par pirmīt likto, jo nekam nav nekāda nosaukuma no dabas, bet pēc paražas un ieraduma, kāds ir tiem, kuri ir ieraduši tā saukt. Bet, ja ir kā [384e] citādāk, tad es esmu gatavs klausīties un mācīties ne tikai no Kratila, bet arī no jēkura cita. [385a]

Sōkrats – Iespējams, ka tu runā sakarīgi, Hermogen, tomēr skatīsimies. Vai tu apgalvo, ka nosaukums katrai lietai ir tas, ar kuru to kāds sauc?

Hermogens – Tā man šķiet.

Sōkrats – Gan tad, ja sauc atsevišķs cilvēks, gan tad, ja pilsēta?

Hermogens – Tā es apgalvoju.

Sōkrats – Tad kā? Ja es saucu jēko esošu, piemēram, to, ko tagad saucam par cilvēku, ja es to uzrunātu par zirgu, bet to, ko tagad saucam par zirgu, par cilvēku, vai tad vispārībā tam pašam nosaukums būs cilvēks, bet man atsevišķi – zirgs? Turpretī man atsevišķi – cilvēks, bet vispārībai zirgs? Vai tā tu saki? [385b]

Hermogens – Man šķiet, ka tā.

Sōkrats – Tad nu pasaki man šo – vai ir kas tāds, ko tu sauc par izteikšanos patiesi un aplami?

Hermogens – Jā, ir.

Sōkrats – Vai tādējādi kāds izteikums būtu patiess, bet cits – aplams?

Hermogens – Visnotaļ gan.

Sōkrats – Vai tas izteikums, kas izsaka par esošo tā, kā ir, ir patiess, bet tas, kas izsaka tā, kā nav, – aplams?

Hermogens – Jā.

Sōkrats – Tad izteikumā ir iespējams izteikt gan esošo, gan neesošo?

Hermogens – Visnotaļ tā. [385c]

Sōkrats – Vai patiess izteikums ir patiess kopumā, bet tā daļas nav patiesas?

Hermogens – Nē, arī daļas ir patiesas.

Sōkrats – Vai lielās daļas ir patiesas, bet mazās ne? Vai arī visas?

Hermogens – Es domāju, ka visas.

Sōkrats – Vai tu saki, ka ir kāda cita izteikuma daļa, kas mazāka nekā nosaukums?

Hermogens – Nē, nosaukums ir vismazākā daļa.

Sōkrats – Un par šādu nosaukumu tad saka, ka tas ir piederīgs patiesam izteikumam?

Hermogens – Jā.

Sōkrats – Un tas, kā tu apgalvo, ir paties.

Hermogens – Jā.

Sōkrats – Bet vai aplamā daļa nav aplama?

Hermogens – Ir.

Sōkrats – Tad ir iespējams izteikt aplamu un patiesu nosaukumu, ja jau arī izteikumu? [385d]

Hermogens – Kā gan ne?

Sōkrats – Vai tad tas, ko katrs teiktu kā nosaukumu kaut kam, arī ir nosaukums ikkam?

Hermogens – Jā.

Sōkrats – Un vai patiešām ikkam būs tik daudz nosaukumu, cik kāds apgalvotu, ka tam ir, un tad, kad apgalvotu?

Hermogens – Man, Sōkrat, nav zināms neviens cits nosaukumu pareizums kā šis – man ir iespējams ikko saukt ar vienu nosaukumu, kādu esmu licis, tev ar citu, kādu savukārt esi licis tu. Es redzu, ka tā arī [385e] katrā atsevišķā pilsētā tam pašam likti citi nosaukumi, un vieniem hellēņiem pretēji citiem hellēņiem, un hellēņiem pretēji barbariem.

Sōkrats – Tad nu skatīsimies, Hermogen. Vai tev izskatās, ka ar visu esošo ir tā, ka visa esošā būtība katram ir atsevišķa, kā Prōtagors teica, sacīdams, ka cilvēks ir *visu lietu mērs* [386a] – kādas man lietas rādītos esam, tādas tās būtu man, bet tev būtu tādas, kādas rādītos tev, vai arī tev šķiet, ka tām pašām ir kāda sava būtības pastāvība?

Hermogens – Reiz jau es, Sōkrat, būdams strupcēlā, tiku novests pie tā, ko saka Prōtagors, taču man šķiet, ka nepavisam nav tā.

Sōkrats – Tad kā? Vai esi ticis novests tiktāl, ka tev [386b] šķiet, ka vispār nav neviena nekrietna cilvēka?

Hermogens – Nē, pie Dijus! Bieži esmu izjutis to, ka daži cilvēki man šķiet pavisam nekrietni un ka tādu ir ļoti liels skaits.

Sōkrats – Tad kā? Vai līdz šim tev šķitis, ka pavisam krietnu cilvēku nav?

Hermogens – Tikai ļoti nedaudzi.

Sōkrats – Tātad ir šķituši tādi?

Hermogens – Vismaz man.

Sōkrats – Kāds tad ir tavs uzstādījums? Vai šāds – pavisam krietnie ir pavisam prātīgi, bet pavisam nekrietnie ir pavisam neprātīgi? [386c]

Hermogens – Tā man šķiet.

Sōkrats – Ja Prōtagors runāja patiesību un ja tā arī ir patiesība, – tā, kā katram šķiet, tā arī ir, – vai tad ir iespējams, ka vieni no mums ir prātīgi, bet citi neprātīgi?

Hermogens – Nudien nē.

Sōkrats – Un es domāju, ka tev visnotaļ šķiet, ka, tā kā ir gan prātīgums, gan neprātīgums, tad nepavisam nav iespējams, ka Prōtagors saka patiesību – jo patiešām it nekādā ziņā kāds nebūtu prātīgāks par citu, ja jau tas, kā katram šķistu, [386d] katram arī būtu patiesība.

Hermogens – Tā tas ir.

Sōkrats – Bet es domāju, ka tev nudien nešķiet arī tā, kā Euthidēmam, – ka visiem vienlaicīgi un vienmēr viss ir vienādi, jo arī tādā veidā vieni nebūtu krietni, bet citi nekrietni, ja visiem vienmēr un vienādā mērā būtu tikums un netikums.

Hermogens – Tu runā patiesi.

Sōkrats – Ja nedz visiem vienlaicīgi un vienmēr viss ir vienādi, nedz viss esošais katram ir atsevišķs, tad ir visai [386e] skaidrs, ka pašām lietām ir kāda pastāvīga to pašu būtība, un tās nedz attiecas pret mums, nedz mēs tās raustām augšā lejā pēc savas iedomas, bet tās pašas par sevi attiecas pret savu pašu būtību tā, kā ir dabiski.

Hermogens – Man šķiet, Sōkrat, ka ir tā.

Sōkrats – Vai būs tā, ka lietas būs no dabas radušās tādējādi, savukārt to darbības ne tādā pašā veidā? Vai tad arī tās, – darbības, – nav kāds esošā veidols?

Hermogens – Tās visnotaļ ir. [387a]

Sōkrats – Tad arī darbības tiek darītas saskaņā ar viņu pašu dabu, nevis saskaņā ar mūsu uzskatu. Piemēram, ja mēs pamēģinātu kaut ko no esošā griezt, vai mums ikkas būtu jāgriež tā, kā vien mēs gribētu, un ar to, ar ko vien mums gribētos, vai arī, ja mēs gribētu ikko griezt saskaņā ar griešanas un tikšanas grieztam dabu un tā, kā ir dabiski, tad mēs griežīsim un mēs kaut ko panāksim, un mēs to darīsim pareizi, bet, ja pretēji dabai, tad rīkosimies nepareizi un neko nepanāksim? [387b]

Hermogens – Man šķiet, ka tā.

Sōkrats – Vai arī, ja mēs mēģinātu kaut ko dedzināt, tad vajadzētu dedzināt nevis saskaņā ar katru uzskatu, bet saskaņā ar pareizo? Un vai tas ir pareizais uzskats, ar kuru saskaņā ir dabiski ikkam tikt dedzinātam un ikko dedzināt, un ar to, ar ko saskaņā dedzināt ir dabiski?

Hermogens – Tā ir.

Sōkrats – Vai arī ar pārējo nav tā?

Hermogens – Pavisam noteikti ir.

Sōkrats – Vai tad arī izteikšana nav kaut kāda viena no darbībām?

Hermogens – Jā, ir.

Sōkrats – Vai tad pareizi kāds izteiks, izteikdams tā, kā viņam šķistu, ka [387c] ir jāizsaka, vai ja tā, kā ir dabiski izteikt lietas un tām tikt izteiktām, un ar to, ar ko ir dabiski, – tad arī viņš kaut ko panāks un izteiks, bet ja ne, tad rīkosies nepareizi un neko nepanāks?

Hermogens – Man šķiet, ka ir tā, kā tu saki.

Sōkrats – Vai tad izteikšanas daļa nav nosaukšana? Jo cilvēki, dodot nosaukumus, kaut kādā ziņā izsaka izteikumus.

Hermogens – Pavisam noteikti.

Sōkrats – Vai tad arī nosaukšana nav kāda darbība, ja jau arī izteikšana bija kāda darbība saistībā ar lietām?

Hermogens – Jā, ir. [387d]

Sōkrats – Savukārt mums izskatījās, ka darbības neattiecas pret mums, bet ka tām ir kāda īpatna viņām pašām piemītoša daba?

Hermogens – Tā ir.

Sōkrats – Vai tad arī jānosauc nav tā, kā ir dabiski lietas nosaukt un tām tikt nosauktām, un ar to, ar ko tās ir dabiski nosaukt, nevis tā, kā mēs gribētu, ja vien kaut kādā ziņā kāds grasās sasniegt sabalsojumu ar iepriekš teikto? Un šādējādi mēs kaut ko panāktu un nosauktu, bet citādāk ne?

Hermogens – Tā man rādās.

Sōkrats – Tad saki, vai mēs apgalvojam, ka to, ko vajadzēja griezt, vajadzēja griezt ar kaut ko?

Hermogens – Jā. [387e]

Sōkrats – Un to, ko vajadzēja šaudīt, vajadzēja šaudīt ar kaut ko? Un to, ko vajadzēja urbt, vajadzēja urbt ar kaut ko?

Hermogens – Visnotaļ.

Sōkrats – Un to, ko vajadzēja nosaukt, vajadzēja nosaukt ar kaut ko? [388a]

Hermogens – Tā ir.

Sōkrats – Kas tad bija tas, ar ko vajadzēja urbt?

Hermogens – Urbis.

Sōkrats – Un tas, ar ko šaudīt?

Hermogens – Šaudīkla.

Sōkrats – Un tas, ar ko nosaukt?

Hermogens – Nosaukums.

Sōkrats – Tu runā labi. Tātad arī nosaukums ir kāds rīks.

Hermogens – Pavisam noteikti.

Sōkrats – Ja es jautātu, – *kas par rīku bija šaudīkla?*, – vai tad ne tas, ar ko šaudījām?

Hermogens – Jā. [388b]

Sōkrats – Bet ko tad mēs darām šaudījot? Vai tad nenošķiram savītos audus un velkus?

Hermogens – Jā.

Sōkrats – Vai tad tev nebūs kas šāds sakāms arī par urbi un visu pārējo?

Hermogens – Visnotaļ būs.

Sōkrats – Vai tev ir arī kas šāds sakāms par nosaukumu? Tā kā nosaukums ir rīks, tad ko mēs darām nosaucot?

Hermogens – Man nav, ko teikt.

Sōkrats – Vai tad mēs viens otram kaut ko nemācām un nenošķiram, kādā stāvoklī ir lietas?

Hermogens – Visnotaļ tā.

Sōkrats – Tātad nosaukums ir kāds rīks, kas nošķir būtību un māca par to, [388c] tāpat kā šaudīkla nošķir audeklu.

Hermogens – Jā.

Sōkrats – Vai šaudīkla ir aušanai?

Hermogens – Kā nu ne?

Sōkrats – Tātad audējs labi izmantos šaudīklu, un labi to izmantot ir tā, kā to izmanto audējs, savukārt mācošais izmantos nosaukumu, un labi to izmantot ir tā, kā to izmanto mācošais.

Hermogens – Jā.

Sōkrats – Savukārt kā darinājumu labi izmantos audējs, kad izmantos šaudīklu?

Hermogens – Galdnieka darinājumu.

Sōkrats – Vai ikviens ir galdnieks vai arī tas, kurš pārvalda mākslu?

Hermogens – Tas, kurš pārvalda mākslu. [388d]

Sōkrats – Bet kā darinājumu labi izmantos urbējs, kad izmantos urbi?

Hermogens – Varkaļa.

Sōkrats – Vai tad ikviens ir varkalis vai arī tas, kurš pārvalda mākslu?

Hermogens – Tas, kurš pārvalda mākslu.

Sōkrats – Lai tā būtu. Bet kā darinājumu izmantos mācošais, kad izmantos nosaukumu?

Hermogens – To gan es nezinu.

Sōkrats – Vai tu nevari pateikt pat to, kurš nodod mums nosaukumus, kurus izmantojam?

Hermogens – Nudien ne.

Sōkrats – Vai tev nešķiet, ka paraža ir tā, kura tos nodod?

Hermogens – Šķiet. [388c]

Sōkrats – Vai tad mācošais izmantos paražu iedibinātāja darinājumu, kad izmantos nosaukumu?

Hermogens – Tā man šķiet.

Sōkrats – Vai tev šķiet, ka ikviens vīrs ir paražu iedibinātājs, vai arī tas, kurš pārvalda mākslu?

Hermogens – Tas, kurš pārvalda mākslu.

Sōkrats – Tātad, Hermogen, ne katrs vīrs var likt nosaukumu, [389a] bet gan kāds nosaukumdaris. Tas, kā šķiet, ir paražu iedibinātājs, kurš no amatniekiem nudien sastopams visretāk cilvēku starpā.

Hermogens – Tā šķiet.

Sōkrats – Tad nu paskaties, kurp veroties, paražu iedibinātājs liek nosaukumus – to apskati no iepriekšminētā. Uz kuriem veroties galdnieks taisa šaudīklu? Vai ne uz kaut ko tādu, ar ko ir dabiski šaudīt?

Hermogens – Visnotaļ gan. [389b]

Sōkrats – Tad kā? Ja viņam, taisot šaudīklu, tā salūzt, vai viņš vēlreiz taisīs citu, veroties uz salūzušo, vai arī uz to veidolu, uz kuru vērās, taisot to, kuru salauza?

Hermogens – Man šķiet, ka uz pēdējo.

Sōkrats – Vai tad arī par šaudīklu vispamatotāk nesauksim to, kas tā ir pati?

Hermogens – Tā man šķiet.

Sōkrats – Un, ja vajadzētu taisīt šaudīklu smalkam vai biežam, lina vai vilnas audumam, vai jebkādam citam, vai tām visām nevajadzētu piemist tam šaudīklas veidolam, kāds katrai no dabas ir vislabākais, [389c] un katrā darinājumā atspoguļot šo dabu?

Hermogens – Jā.

Sōkrats – Arī saistībā ar pārējiem rīkiem šādā pašā veidā – tam, kurš ikkam atklāj dabiski piemērotu rīku, vajag šajā darinājumā, lai arī no kā to taisītu, atspoguļot to, kas ir

dabisks, nevis to, ko pats gribētu. Šķiet, ka viņam vajag zināt, kā no dzelzs izveidot dabiski piemērotu urbi ikkam.

Hermogens – Visnotaļ tā.

Sōkrats – Un kā ikkam no koka izveidot dabiski piemērotu šaudīklu.

Hermogens – Tā ir. [389d]

Sōkrats – Šķiet, ka katra šaudīkla bija dabiska katram audekla veidolam, un arī ar pārējo ir tāpat.

Hermogens – Jā.

Sōkrats – Vai tad, visukrietnais, arī šim paražu iedibinātājam nevajag zināt, kā ar skaņām un balsieniem ikkam likt dabiski piemērotu nosaukumu, un visus nosaukumus taisīt un likt, veroties uz to, kas ir nosaukums pats, ja viņš grasās būt pīlntiesīgs nosaukumu licējs? Un, ja katrs paražu iedibinātājs ne ar tiem pašiem balsieniem liek nosaukumu, nemaz [389e] nevajag par to apmulst, jo, taisot to pašu rīku tā paša iemesla dēļ, ne no tās pašas dzelzs katrs varkalis izveido to pašu rīku. Tomēr rīks ir pareizs, vai nu to kāds taisītu šeit vai arī pie barbariem, pat ja tas ir no citas dzelzs, [390a] kamēr vien viņš atspoguļo to pašu veidolu. Vai ne tā?

Hermogens – Pavisam noteikti.

Sōkrats – Vai tad tu šādi arī nevērtēsi gan šejienes paražu iedibinātāju, gan to pie barbariem – kamēr vien ar jebkādiem balsieniem atspoguļo pienācīgo nosaukuma veidolu ikkam, šejienes paražu iedibinātājs nemaz nav sliktāks par paražu iedibinātāju jebkur citur?

Hermogens – Visnotaļ tā. [390b]

Sōkrats – Kurš tad sapratīs, vai šaudīklas veidols, no jebkāda koka izveidots, ir pienācīgs, – galdnieks, kurš to taisījis, vai arī audējs, kurš to izmantos?

Hermogens – Šķietamāk, Sōkrat, ka tas, kurš to izmantos.

Sōkrats – Un kurš tad izmantos kokļu taisītāja darinājumu? Vai tad ne tas, kurš zinātu vislabāk pārraudzīt darināšanu un saprastu, vai darinājums ir vai nav labi darināts?

Hermogens – Visnotaļ tā.

Sōkrats – Kurš?

Hermogens – Stūdzinieks.

Sōkrats – Un kurš izmantos kuģu būvētāja darinājumu? [390c]

Hermogens – Kuģa vadītājs.

Sōkrats – Kurš vislabāk pārraudzītu paražu iedibinātāja darinājumu un gan šeit, gan pie barbariem izvērtētu darināto? Vai ne tas, kurš to izmantos?

Hermogens – Jā.

Sōkrats – Vai tad viņš nav tas, kurš ir zinošs jautāt?

Hermogens – Visnotaļ ir.

Sōkrats – Un vai ne tas pats ir arī zinošs atbildēt?

Hermogens – Jā.

Sōkrats – Vai tu jautāt un atbildēt zinošo sauc kā citādi nekā par sarunas lietpratēju?

Hermogens – Nē, tieši par to. [390d]

Sōkrats – Tātad galdnieka uzdevums ir kuģa vadītāja pārraudzībā iztaisīt stūri, ja vien tā būs laba stūre.

Hermogens – Tā rādās.

Sōkrats – Savukārt paražu iedibinātāja uzdevums, kā šķiet, ir iztaisīt nosaukumu tāda vīra pārraudzībā, kurš ir sarunas lietpratējs, ja vien nosaukumi tiks likti labi.

Hermogens – Tā ir.

Sōkrats – Tad šķiet, Hermogen, ka nosaukuma likšana nav nenopietna, kā domā tu, nedz piemērota nenopietniem vīriem vai kuram katram. Savuties Kratils saka patiesību, teikdams, ka lietām nosaukumi ir no dabas, [390e] un ka ne jau katrs ir nosaukumu amatnieks, kā tikai tas, kurš paveras uz to, kas ikkam ir nosaukums no dabas, un kurš spējīgs ar burtzīmēm un balsieniem izveidot nosaukuma veidolu.

Hermogens – Man, Sōkrat, nav nekā, ko tevis sacītajam, kā vajadzīgs, [391a] teikt pretī. Tāpat arī nav viegli tik pēkšņi tikt pārliecinātam, tomēr man šķiet, ka drīzāk noticēšu tevis sacītajam šādi – ja parādīsi man, kāds ir tevis apgalvotais nosaukumu pareizums no dabas.

Sōkrats – Es, svētlaimīgo Hermogen, nesaku, ka tāds ir, bet tu esi piemīrījis, par ko es runāju nedaudz iepriekš, – ka nevis zinu, bet ka skatīšos kopā ar tevi. Tagad, mums lūkojoties, gan man, gan tev jau rādās kas gaužām pretējs iepriekšējam, – gan ka nosaukumam ir kāds pareizums no dabas, gan ka ne [391b] katrs vīrs zina to labi izveidot ikvienai lietai, vai ne?

Hermogens – Tieši tā.

Sōkrats – Tad turpmāk vajag meklēt to, ja vien tev kārojas zināt, kāds tad vispār ir nosaukuma pareizums.

Hermogens – Es patiešām kāroju zināt.

Sōkrats – Tad aplūko!

Piezīmes

Kratils (Κρατύλος), Smikriōna dēls (**429e**), Hērakleita mācekļis, attīstījies Hērakleita uzskatus līdz apgalvojumam, ka vienā upē nevarot iekāpt pat vienreiz (Arst. *Met.* 1010a). Platōns esot bijis viņa klausītājs vai nu jaunībā (Arst. *Met.* 987a) vai arī pēc Sōkrata nāves (D. L. III, 8).

Hermogens (Ερμογένης), Hiponīka dēls, tolaik bagātākā Helladas iedzīvotāja Kallija brālis. Hermogens sarunājas ar Sōkratu tiesā (Xen. *Mem.* IV, 8), viņš piedalās kā klausītājs Sōkrata pirmsnāves sarunā (Plat. *Phaedo*), piedalās arī Kallija dzīrēs (Xen. *Symp.* VIII, 3). Ksenofons norāda (Xen. *Mem.* II, 10), ka Hermogens dzīvojis lielā nabadzībā atšķirībā no sava brāļa Kallija (skatīt arī **391c**). **383b** – vārda ‘Hermogens’ (‘Hermradītais’) burtiska apspēle, jo Herms bija tirdzniecības un augļošanas dievs, taču Hermogenam naudas lietās nebija nekādu panākumu (skatīt **384c**, **408b**). Šī aina tiek piesaukta arī **407e**, un Hermogens un viņa vārds tiek izmantots kā piemērs **429c**.

383a – ὄνομα ‘nosaukums’, tulkojumā ὄνομα viscaur tulkots kā ‘nosaukums’, tomēr jānorāda, ka burtiski ὄνομα nozīmē ‘saukums’, ‘dēvējums’ (sal. ar ἐπωνυμία ‘no-saukums’, ‘no-dēvējums’); tas darīts, lai varētu saglabāt sapārojumu ὄνομα un ὀνομάζειν (‘saukt’, ‘dēvēt’) starpā. **421a** Sōkrats sniedz vārda ὄνομα skaidrojumu, norādot, ka to labāk var saprast ar ὀνομαστόν (‘nosaucamais’) palīdzību, kas ir salikums no ὄν οὗ μάσμα ἐστίν (‘esošais, par ko ir meklējums’), tam laika gaitā sarūkot par ὄνομα.

383b – Ἑλληνες hellēņi, tulkojumā Ἑλλήνες tulkots kā ‘hellēņi’, lai izvairītos no ‘grieķiem’, kas neatbilst nedz senhellēņu Γραικοί (=graiķi/graiķi), nedz latīņu *Graeci*, bet ir starpniekvalodu (vācu val. *Griechen*) ietekmē uzņemts pārveidojums. Tāpat arī Ἑλλάς tulkots kā Hellada, nevis Grieķija.

383b – βάρβαροι tulkots kā ‘barbari’, taču pastāv iespējas šo jēdzienu arī latviskot, piemēram, ‘čūinis’ (čūinis – *ein Mensch, der eine fremde Mundart spricht*, MEV I, 418); ‘bulduris’ – cilvēks, kas neskaidri, nesaprotami, arī nesakarīgi runā (LLVV) (buldurēt – sar.; niev. – neskaidri, nesaprotami runāt; nepareizi, kļūdaini runāt (parasti svešā valodā) (LLVV)); ‘murmulis’ – cilvēks, kas neskaidri, nesaprotami runā; glēvs, neizdarīgs, arī plāpīgs cilvēks (LLVV) (murmināt – klusu, ātri, neskaidri teikt, runāt (LLVV)).

384a – Ἰππώνικος Hiponīks, viens no athēniešu karavadoņiem Peloponēsas karā, Hermogena un Kallija tēvs. 424. g. p. m. ē. gāja bojā Dēlija kaujā.

384b – χαλεπὰ τὰ καλὰ ‘skaistais ir grūts’, šis izteiciens sastopams arī Platōna darbā Plat. *Resp.* 435c ἴσως γὰρ, ὦ Σώκρατες, τὸ λεγόμενον ἀληθές, ὅτι χαλεπὰ τὰ καλὰ (‘droši vien, Sōkrat, patiesi ir izteiciens, ka skaistais ir grūts’) un 497d τὸ λεγόμενον τὰ καλὰ τῷ ὄντι χαλεπὰ (‘izteiciens, ka skaistais patiešām ir grūts’).

384b – Προδίκος Prodiks, dzīvojis ap 5. gs. p. m. ē. otro pusi, runasvīrs, gudrībnieks un valodas pētnieks no Keōjas, Prōtagora mācekļis. Īpašu uzmanību pievērsis vārdu nozīmēm un to

atšķirībām. Platōns par Prodiku un viņa vārdu zinības aplūko savos darbos *Prot.* 337a-c, 340a-d, *Meno* 75e, *Euthyd.* 277e, *Lach.* 197d un *Theaet.* 151b.

384b – δραχμή drakhma ('riekšava', 'sauja'), senhellēņu svara (apmēram 4.366 gramī) un sudraba naudas vienība 6 obolu vērtībā.

384dff. – ar 'likt nosaukumu' tulkots vārdu savienojums ὄνομα τιθέναι, salīdzināt ar latviešu valodas izteicienu 'likt vārdu'.

384d – νόμος 'paraža'. Vārdam νόμος ir iespējams arī tulkojums 'likums', kuru **388dff.** izmanto daļa tulkotāju citās valodās, piemēram, *law* (Fowler, 1921; Jowett, 1999), *закон* (Васильева, 1994) un *la loi* (Cousin, 1846), taču daļa uzskata, ka 'likums' ir jēdzieniski pārāk šaurs, lai to attiecinātu uz nosaukumiem, tāpēc šī jēdziena tulkojums tiek izvērstis un papildināts, piemēram, *der Gebrauch und die eingeführte Ordnung* ('ieraža un ieviestā kārtība') (Schleiermacher, 1857), *das Gesetz (die Sitte)* ('likums (paraža)') (Deuschle, 1940) vai tulkots kā 'paraža', piemēram, *paprotys* (Adomēnas, 1996). Šiem apsvērumiem ir cieša saistība ar **388e** pieminēto νομοθέτης ('likumdevējs'), kura pirmā sastāvdaļa νομο- ir no vārda νόμος, kas savukārt atkal nošķir tulkotājus vairākās kopās, proti, tajos, kas tulko šo jēdzienu kā 'likumdevējs' – *lawgiver* (Fowler, 1921), *legislator* (Jowett, 1999), *законодатель* (Васильева, 1994), *le législateur* (Cousin, 1846), *der Gesetzgeber* (Deuschle, 1940), un tajos, kas likumdevēja jēdzienu tulkojumā paskaidro sīkāk – *der die Gebräuche einrichtet, der Gesetzgeber* ('tas, kurš ievieš paražas, likumdevējs') (Schleiermacher, 1857), *papročiu steigējas* ('paražu ieviesējs') (Adomēnas, 1996). „Kratila” tulkotājs arī saskata pamatu atkāpties no ierastā 'likumdevēja' un tulkot νομοθέτης kā 'paražu iedibinātājs, taču šī jēdziena otro sastāvdaļu - θέτης, kas atvasināta no vārda τιθέναι, tulkot kā 'likt', kad ir runa par paražu iedibinātāju un viņa nodarbi likt lietām nosaukumus (ὄνομα τιθέναι), un viņa darinājumu (ἔργον) – nosaukumu, (salīdzināt ar **389d** ὀνομάτων θέτης 'nosaukumu licējs', **390d** ὀνόματος θέσις 'nosaukuma likšana').

385e – Πρωταγόρας Prōtagors, senhellēņu gudrībnieks un prātnieks ap 490. – 420. g. p. m. ē. no Abdērām. Viņam piedēvē sacerējuma Αλήθεια ἢ Καταβάλλοντες ('Patiesība jeb apgāzēji') sacerēšanu. Ziņas par viņu atrodamas D. L. IX., 50.-56. Seksts Empeiriķis *Adv. math.* 7. 60. piemin Prōtagora izteikumu πάντων χρημάτων μέτρον ἐστὶν ἄνθρωπος, τῶν μὲν ὄντων ὡς ἔστιν, τῶν δὲ οὐκ ὄντων ὡς οὐκ ἔστιν, kurš apspriests šajā vietā Kratilā.

386b – „pie Dijus!”, Senhellēņu valodā vārdam Ζεὺς ir divas atšķirīgas saknes, Δι- un Ζην-, kuras latviski tulkotas attiecīgi kā Dijus, ģ. Dijus un Zēnis, ģ. Zēņa. Līdz ar to, tā kā arī Sōkrats iztīrā šo atšķirību **395e-396b**, tad, lai parādītu šādu līdztekus vārdisko veidolu pastāvēšanu senhellēņu valodā, šajā tulkojumā nav sastopams latviešu valodā ierastais Zevs, ģ. Zeva. Jānorāda, ka šajā tulkojumā visi īpašvārdi un senhellēņu izcelsmes aizguvumu atveidoti pēc vārda ģenitīva, kurā senhellēņu valodā parādās vārda pilna sakne, tādējādi, kā jau Ζεὺς gadījumā, šajā tulkojumā var būt sastopami līdz šim latviešu valodā neierasti, taču ne nepamatoti, īpašvārdu un senhellēņu aizguvumu veidoli. **396a** Platōns saista Ζεὺς vārdu ar τὸ ζῆν 'dzīvošana' (ζῆν 'dzīvot'). Dijus ir Krona dēls, olimpisko dievu paaudzes vadonis.

386d – Εὐθύδημος Euthidēms, senhellēņu gudrībnieks no Khijas, Platōna darbs ar šādu nosaukumu. Ziņas par viņu atrodamas Plat. *Euthyd.* 271c-272b, Xen. *Mem.* III, 1, Arst. *Rhet.* 1401a27 un Arst. *Soph. Elench.* 177b12-13. Cits tēls ar šādu pašu vārdu pieminēts arī Xen. *Mem.* I, 15., Plat. *Resp.* 328b – Kēfala dēls, runasvīra Līsija brālis, Plat. *Symp.* 222b – Dijokla dēls ar pavārdu ὁ Καλός ('Skaistais' vai 'Skaistulis').

387e – κερκίζειν tulkots kā 'šaudīt', lai saglabātu saskaņu ar **388a** κερκίς, kas tulkots kā 'šaudīkla'.

389cff. – φύσει πεφυκός tulkots kā 'dabiski piemērots'.

390b – λυροποιός ('lirdaris') tulkots kā 'kokļu taisītājs'.

390b – κιθαριστής (kitharists) tulkots kā 'stīdzinieks'. Līdzīgu tulkošanas paņēmieni izmanto arī (Dr. P. S., #2, 98. lpp.), kurš ἀλγής tulko kā 'stabulnieks'.

390e – γράμμα tulkots kā 'burtzīme', lai uzsvērtu šī jēdziena nozīmes saistību ar rakstību un to nošķirtu no στοιχείον, kas tulkots kā 'burts'.